

Zlata jama

Sopotnica je vas na Gorenjskem. V tej vasi je cerkev sv. Florjana, varuha kovačev. Od te cerkve drži kolovozna pot proti Remušku v hribe. Za to kolovozno potjo je na levi strani široka in globoka jama, ki jo kmetje imenujejo »zlato jamo«; zakaj, bomo kmalu zvedeli.

Enkrat je bilo za časa, ko so še Turki ropali in opustoševali naše ljube kraje, da je nek vitez z Gorenjskega, ko se je bal, da bi mu lepih rumenjakov pasjeglavci ne oplenili in odnesli, v dva sodčka spravil svoje cekinčke, ter šel na tuje, da bi laže mirno živel.

Jezdaril pa je s sodčki obloženega vranca ravno po tej kolovoznici. Prigodi se pa, da se jermen, na katerem sta sodčka čez konja visela, pretrga in en sodček pod kolovoznico zavali. Vitez pa, že sam nad seboj nejevoljen zaradi neprijetne poti, prav po hribovsko zarentači rekoč: »Hudič, kamor si sodček vlekel, tja vleci pa še vse drugo!« In pri tej priči se zemlja ondi odpre in vitez se pogrezne s sodčki in konjem vred v tla. In nebo se potemni in zemlja se potrese, da so ljudje s strahom gledali, kaj bo.

Plešavnikov Jože pa, ko je šel ravno od Ukršlana domu, je videl to prikazen in je potem pripovedoval po vasi, kaj se je zgodilo. Zdaj se zbero vaščani skupaj pri Osojniku in se posvetujejo, kaj naj bi zdaj storili.

In res jo ugane stari Čude prav modro ter pravi: »Veste kaj, možje! Obljubimo en sodček rumenjakov sv. Florjanu in Materi Božji in gotovo bomo lahko izkopali ves zaklad; drug sodček pa naj si medse razdelimo.« Vsi pritrdijo modremu Čudetu.

Precej drugi dan pa pokrope oni kraj z blagoslovljeno vodo in začno kopati. Kopljejo pa kar tri dni in tri noči zaporedoma in pod večer tretjega dne res izkopljejo oba sodčka; le viteza in konja niso nikjer še dobili.

Ko pa pripravijo sodčka na kolovoznico, polasti se jih takoj pohlep ter reko: »Saj Mariji in sv. Florjanu ni treba denarja, raji obdržimo vse sami; svetnikoma je to dovolj, da smo jima le obljubili.«

In pri tej priči se z velikim ropotom in žvenkom zopet vdereta oba sodčka še enkrat globje, kakor prvikrat, da se kar posveti iz jame. Tako gredo pohlepni vaščani z dolgim nosom domov in se ne drznejo nikdar več skušati svetnikov božjih.

Cez leto in dan pa zvedo Ljubljčanje o tem zakladu ter pridejo, dal bi se polastili ogromnega zaklada. Kopljejo pa sedem dni in sedem noči brez prenehanja, zdaj eni, zdaj drugi. Sedmi dan pa ravno opoldne, ko pridejo od kosila, da bi nadaljevali svoj posel, zagledajo zelenega psa na dnu jame, ki je smodko kadil. Tega se tako ustrašijo, da jo kar proti Ljubljani nazaj popihajo. In zdaj se ondi vsake kvatre vidi ponoči neka zelenkasta lučica. In to je zlata jama, kakor pravijo ljudje.

Cesar Jožef in vojak

Prigodi se, da so za cesarja Jožefa v neki vojašnici imeli tako slab kruh, da ni bilo skoro dne, da ne bi se bil nihče izmed vojakov podal v večnost. Seveda ugovarjati se ni nihče upal, ako je hotel prost biti zapora.

Vendar se osrči nek vojak ter reče sam pri sebi: »Le počakajte, vi stotniki kilovci, jaz jo vam bom že zagodel, da je bodete vsi veseli.« In res; vojak vzame svojo torbico in dne hlebček onega slabega kruha vanjo ter se napoti proti Dunaju.

Med potjo pa, ne večč kraja in pota, zaide v prav velik gozd. Ondi tava dolgo pa le ne najde žive duše, ki bi mu pokazala pravo pot. Lakota in žeja ga že silno tareta in vender noče hlebčka načeti.

K sreči se začujejo od daleč koraki in pasje lajanje. Bil je cesar Jožef v lovski opravi. Vojak ne spozna prišleca in mu prav po domače pravi: »Ti prijatelj, ali bi mi mogel povedati, kje je kaka pot, ki drži v kako vas ali mesto?«

Ta lovec ali cesar Jožef, (imenujemo ga že tako ali tako) pa reče: »Glej ga no, jaz sem pa tebe hotel vprašati, kje bi človek mogel iz te goščave pririti in kje bi se kaj jesti dobilo, kajti moj želodec že neizrečeno kruli. Morda imaš ti kaj jedil pri sebi in kaj pijače?«

Vojak pa pravi: »Imam že pri sebi hlebček kruha, ali moram ga nesti cesarju pokazat, da bo videl, kako slab kruh da nam dajo, da potem toliko vojakov pomrje.«

Cesar pa reče: »Veš kaj, jaz sem cesarjev lovec in lahko vse naročim cesarju, kar hočeš, hlebček pa prereživa in pojevva.«

Vojak se nekaj časa brani ali ker ga pa le preveč lakota tare, se da pogovoriti in da polovico hlebčka lovcu, drugo pa sam pojé in reče: »Pa ja ne pozabi opraviti, kar sem ti naročil.«

Lovec pa pravi: »Le nikanar se ne boj, jaz bom že tako napravil, da bo za vse dobro, zate pa najbolje.«

Zdaj pa vojak pravi: »Gledati morava zdaj, da dobiva kje prenočišče, da ne bodeva tu v gozdu ostala. Čakaj, že vem kako, jaz bom splezal tukaj na tale javor, da bom videl, ali se kje kaj sveti.« In spleza in zapazi v daljavi neko luč ter si dobro zapomni stran, kjer jo je videl.

Potem korakata dalje in dospeta srečno do neke kočice ter gresta vanjo in prosita ženo, ki jima je odprla, prenočišča. Žena pa reče, da ju nikakor ne more prenočiti, ker pride okoli polnoči dvanajst roparjev domu in da ju potem gotova smrt čaka.

Onadva pa ne odležeta preje, da jima dovoli ostati, akoravno jima prigovarja, da ju bodo gotovo psi zvohali, če se tudi kje v hiši skrijeta.

In res pridejo malo pred polnočjo roparji domu in zagledajo ona dva tujca ter ju vprašajo: »Kaj pa delata vidva tukaj?« Lovec se jih malo prestraši in jih postrani gleda, vojak pa srčno reče: »Ne zamerite, da vam delava nadlego. Midva sva zašla tukaj v gozdu in sva po naključju tukaj naletela na vašo hišo. Prosiva, ako bi naju hoteli prenočiti in nama kaj večerje dati, jutri pa odideva dalje proti glavnemu mestu.«

Roparji jima dovolijo in jima tudi z večerjo postrežejo. Prav dobro se najesta in napijeta.

Naposled pa prinese kuharica skledo na mizo, ki je bila pokrita in lepo okrašena z raznimi cveticami. Glavar jima reče: »Umreti morata tako ali tako, izberita si zdaj, kakšne smrti da hočeta umreti. Tu v skledi je razno orožje vama na izbiranje dano; tedaj volita.« Lovec se tega tako ustraši, da se po celem životu tresse.

Vojak pa reče: »O pustite naju pri življenju in naju raje v službo vzemite. Tale moj tovariš je dober lovec, jaz sem pa tudi prebrisan in vam bom nekaj takega naredil, da se bo potlej vse pred vami odpiralo samo od sebe, kamorkoli bode te prišli.«

Glavar pa si misli, naj bo, bomo le videli, kaj bode tako umetnega naredil, saj ju še potlej lahko pomorimo. Vojak ukaže zdaj kuharici, da naj zavre kotel olja in naj ga prinese v sobo. Olje kmalu zavre. Roparji pa se usedejo vsi okoli mize in radovedno gledajo, kaj bo. Vojak pa vzame korec, zajame vrelega olja iz kotla ter blagoslovi vse po obrazih. Kot bi trenil, prime se vseh dvanajst roparjev za oči naenkrat. Vojak pa izdere sabljo iz nožnice in vsem hitro glave odseka.

Lovec pa medtem za durmi čepi in se po vsem životu tresse. Ko ga vojak zapazi, reče mu: »Oh, ali te ni sram, da se tako bojiš? Kaj bi bilo, ako bi cesar imel samo take strahopetce, gotovo bi vsako vojsko izgubil. Alo, pojdi sem, zdaj sva prosta roparjev.«

Na to pa kuharica reče: »Kaj pomaga, ako sta te roparje uničila, ko jih pa v kratkem pride zopet dvanajst.« Lovec se zdaj še bolj prestraši, kakor prej in reče: »Podati se morava tako ali tako in življenje izgubiti, tedaj je bolje, da odideva.«

Vojak pa reče: »Sram te bodi takih besedi! Kaj bi bilo, če bi cesar take strahopetce imel, kot si ti, gotovo bi vsako vojsko izgubil. Pojdi sem, da spraviva te tičke brez glav v kraj in da se pripraviva za drug boj.« Lovec in vojak znosita mrliča iz sobe in jih pokopljeta na dvorišču. Kuharica pa lepo pomije in osnaži sobo.

Komaj je bilo to delo dokončano, že pride drugih dvanajst roparjev. Glavar precej opazi, da se je v hiši med tem časom nekaj posebnega zgodilo, kar njega ni bilo doma ter vpraša kuharico, kaj je bilo?

Kuharica pa vsa v strahu ni vedela, kaj bi rekla. Vendar pove naposled rekoč: »Nekaj tujih ljudi so ujeli in semkaj pripodili in jih potem pomorili. Ta dva le sta jim pa kašo upihala in zdaj so ju pa šli zopet lovit. In zdaj ko ste vi prišli domu, sta pa zopet ponevedoma pred vami tu sem pribežala.«

Glavar pa reče: »Dobro, zdaj bodeta pa glavi dala.« Onadva pa prosita, da naj jima prizaneso in da naj jima kaj večerje dajo. Roparji se ju usmilijo in ju povabijo k večerji. Dobro se zopet najesta in napijeta? no, saj sta bila pa že tudi potrebna, ker sta imela malo prej toliko dela in skrbi.

Po večerji pa vojak zopet svojo umetnost tudi tem roparjem pokaže in ob življenje pripravi na nam že znani način.

Zdaj šele se tudi kuharici srce umiri in ohladi. Vojak se pa smeji in vpraša: »Ali je še kateri ropar kje, da ga bom na meh odrł?« Kuharica pa pové, da zdaj družega ni več, kakor le v hlevu je še en šepast, ki konje čuva, katerega pa tudi lahko brez težav umori. In zgodilo se je tako.

Lovec in vojak sta bila rešena roparjev. Urno zajašeta vsak enega konja in vzameta tudi kuharico s seboj. Kuharica pove med potjo, kdo in odkod je in kako da je prišla tu sem: da so jo namreč roparji uplenili in tu sem dovedli. Bila je hči nekega plemenitega graščaka na Pemskem, kamor se je potlej zopet podala v veliko veselje svojih staršev, ki so jo imeli že davno za mrtvo.

Lovec in vojak jo pa brišeta proti Dunaju. Vojaku se začne zopet tožiti po onem kruhu, ki ga je mislil nesti cesarju pokazat, in reče svojemu tovarišu: »Ti, veš kaj, prav škoda je, da nimam več onega kruha pri sebi, ki sva ga pojedla, da bi ga cesarju pokazal, kajti tebi tako cesar ne bo ničesar verjel, ker si tak plašljivec.«

Lovec pa ga tolaži rekoč: »Le miren bodi, vse se bo dobro izšlo, zate pa najbolje.« Tako gresta dalje.

Med potjo pa mora vojak potrebo opraviti, ker ga je strašno prijelo ter reče lovcu: »Drži mi konja ta čas, da potrebo opravim, pa Bog obvari uti.« Lovec obljubi, da hoče zvesto izpolniti svoj posel. Komaj pa vojak s konja stopi in se kake štiri korake odstrani, spodbode lovec konja in se izgubi v daljavi. Vojak pa vpije za njim, ga zmerja z goljufom, hinavcem; kolne, da joj, pa vse nič ne pomaga, lovca pa le ni več in konja.

Vojak zdaj počasi korači dalje in pride čez dolgo časa vendarle srečno na Dunaj.

Lovec pa ali bolje cesar sam, dá prišedši domu povelje, da naj napišejo zunaj na gostilne, da se danes vsega brez plačila dobi, kolikor kdo hoče. Zaukaže pa tudi svoji straži, da kadar pride tak in tak vojak in po cesarju vpraša, ga morajo v palačo spustiti.

Res prikoraka kmalu po mestu nek ves zaprašen vojak. Ozira se sem in tja in zapazi kmalu besede na neki krčmi: »Danes vse zastonj.« On si misli: »Šmentaj, to pa ni slabo, le notri, želodec že silno kruli, bomo videli, če je resnica.« Gre notri in se prav dobro nakreše najboljših jedil in pijač zastonj.

Potem pa gre k cesarju. Urno ga peljejo v njegovo sobo. Tu pa zapazi onega lovca in se urno na vse strani ozre. Ko pa nikogar ne vidi, jame zmerjati bolj potihem lovca rekoč: »Ti potepuh ti, tako ti meni delaš. Življenje sem ti otel, ti me pa tako grdo opehariš za plačilo; sram te bodi. Le počakaj, gotovo te cesarju zatožim, da bo vedel, kakega figovca da ima pri sebi.«

Nato se lovec nasmehne in lovski plašč malo odstrani, da se pokaže cesarska oprava.

Vojak pa kar obledi, ko zapazi, da je ta lovec sam cesar, predenj pade na kolena in ga prosi odpuščanja. Cesar ga vzdigne od tal in mu reče: »Le miren bodi in vesel, odslej si moj prvi služabnik na dvoru. Tudi vojaki bodo imeli odslej boljšo hrano, za katero bom že jaz sam skrbel.«

Tako se je zgodilo. Vojak pa je bil silno vesel, ker je mislil, da je v tretjih nebesih.

Cesar Jožef in menih

Cesar Jožef potuje enkrat po deželi. Prigodi se pa, da pride do nekega samostana. Radoveden kaj počenjajo menihi v njem, gre vanj.

Stopivši pred vrata zapazi na zidu zapisane besede: »Tukaj se živi brez vseh skrbi.« Oho! misli si, bom pa jaz vam skrbi naredil, le malo potrpite in potegne za zvonček.

Vratar odpre ter ga vpraša: »Kaj bi radi?« Cesar pa reče: »O nič posebnega ne, samo z gospod očetom vodnikom tega samostana bi rad govoril. »To pa ni mogoče,« odvrne vratar. «Oče vodnik ne more priti, ker je že star in bolehen.» »More ali ne more, jaz pa rečem da mora,« pravi cesar. Vratar gre klicat očeta vodnika in mu pove, da ga nek nadležen tujec hoče imeti.

Vodnik se privali počasi doli po stopnicah kakor sod in se vstopi med vrata, da je ves prostor zagradil ter reče jezno: »Kdo si drzne mene nadlegovati in me doli klicati? Ali ne bi mogli vi vratarju naročiti, kar ste imeli? Pri drugi priložnosti, ako me bode te nadlegovali, vam jih bom dal naštet, da bode te pomnili, kdaj ste bili tukaj. No, kaj imate zdaj tako važnega povedati?«

Cesar ne odgovori ničesar, marveč mu s prstom pokaže na zid, kjer so bile že omenjene besede zapisane.

Vodnik se še bolj razsrdi in pravi: »Kaj pa vas to briga kar je tukaj napisano? Reveži hodijo tu sem in lahko napišejo, kar se komu ljubi.

»Na to pa cesar z roko v žep seže in pri tej priči plašč, v katerega je bil oblečen, malo na stran odgrne, tako da se je cesarska oprava videla ter reče: »Da, da, to pa rad verjamem, da tu notri brez vseh skrbi živite, ker ste tako rejeni in debeli, kot pitan pujske. Pa le počakajte, jaz vam bom že skrbi naredil.«

Vodja pa se tako prestraši, ko vidi cesarja pred seboj in ga spozna, da od strahu na tla pade in ga odpuščanja prosi, da se je tako nespodobno in zarobljeno obnašal proti njemu.

Cesar pa pravi: »Za kazen mi morate tri lešnike to je tri uganke razluščiti, ako ne, vam pa razrušim jaz samostan in sicer: 1) Koliko velik je svet? 2) Koliko sem jaz vreden na svojem prestolu kraljujoč? in 3) Kaj jaz zdajle mislim? Odloga imate tri mesece, ako mi rešite te zastavice je prav, ako pa ne, sami glejte, z Bogom!« ter odide zapisavši ta vprašanja v svoj dnevnik.

Vodja misli in misli, kaj bi to bilo, cele tri mesece, pa le ne ugame. Take skrbi mu je to napravilo, da je shujšal med tem časom tako, da ga ni bilo skoraj več poznati moči. Suh je bil in tenek, kakor trska.